

системи органів ДФК. Критеріями для формалізації слугували: сфера ДФК – державні фінанси, підпорядкованість, вид контролю – зовнішній та внутрішній. Органи внутрішнього ДФК є підконтрольними органами зовнішнього ДФК у частині законності та ефективності використання ними державних коштів.

Список використаних джерел

1. Вацик, Н. Необхідність вдосконалення державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів [Текст] / Н. Вацик // Галицький економічний вісник. [Сер. Фінансово-кредитне забезпечення діяльності господарюючих суб'єктів.] – 2010. – № 3 (28). – С. 184–190.
2. Конституція України [Текст] : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. : станом на 15.05.2014 р.]. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с. — Доступно з мережі Інтернет : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
3. Про Рахункову палату: за станом на 27.03.14 14 [офіц. текст] / Верховна рада України, Закон від 11.07.1996 № 315/96-ВР. — Доступно також з Інтернету : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/315/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.10.2014). — Назва з екрана.
4. Скоропад, І. С. Державний фінансовий контроль в Україні : проблеми та шляхи реформування [Текст] / І. С. Скоропад // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — Вип. 21.3. – С. 263–268.
5. Стефанюк, І. Б. Контрольно-ревізійна служба як складова системи фінансової безпеки держави [Текст] / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. — 1998. — № 11. — С. 45.
6. Стефанюк, І. Державне управління фінансовими ресурсами у сфері підприємництва [Текст] / І. Стефанюк // Економіка, фінанси, право. — 1999. — № 7. — С. 3—13.

Систематизированы органы государственной власти Украины, выполняющие контролирующие действия в рамках бюджетной системы, финансовых и денежно-кредитных рынков, определены их подчиненность и сфера полномочий. Формализованы отношения между субъектами внешним и внутренним государственным контролем, проанализированы их функции.

Ключевые слова: *государственный финансовый контроль, система, органы, субъекты, виды, функции.*

УДК 657.6:316.342.4:005

A.I. Danyluk, Ph.D., Lecturer

Kamenetz-Podolsk National University of Ivan Ogienko

SOCIAL AUDIT - AS COMPLEX INSTITUTE OF SOCIAL SURVEY

Abstract. The article is devoted to the issues of social audit; kinds of social audit the place and role of social audit in the social processes management specifies the basic instruments which are used in the implementation of social audit discusses the basic methods of social audit.

An analysis of recent research in the field of social audit and unresolved problems.

Discloses the advantages and disadvantages of the methods of social audit. Proposed legislation in Ukraine to adopt social audit as a form of social audits of organizations that in the future will lead to a higher level of development.

It is concluded that the study of the phenomenon of social audit is essential to solving many of the problems of socio-economic development of society.

Keywords: *social audit, social services, social rights, kinds of social audit, social responsibility, socio-economic indicators.*

O.I. Данилюк, к.е.н., викладач

Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ – ЯК КОМПЛЕКСНИЙ ІНСТИТУТ ОБСТЕЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

В статті розглядаються питання соціального аудиту; його види; місце та роль в системі управління соціальними процесами; зазначаються основні правові акти, що використовуються в процесі соціального аудиту; розглядаються основні методи його проведення.

Ключові слова: соціальний аудит, соціальна сфера, соціальні права, види соціального аудиту, соціальна відповідальність, соціоекономічні показники.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Останнім часом у світі відбуваються значні зміни у відносинах між економікою та соціальною сферою. Це пов'язано з декількома причинами. По-перше, людські ресурси, «соціальний капітал» стають вирішальним чинником виробництва, що неминуче підвищує соціальну відповідальність бізнесу та держави. По-друге, на заміну теорії класової боротьби стала теорія соціального діалогу, за якою соціальний консенсус досягається, перш за все, шляхом співпраці соціальних партнерів. По-третє, зростаюча роль громадянського суспільства, недержавних громадських організацій змушує владу та бізнес більше уваги приділяти саме соціальній сфері. Все зазначене вище обумовило необхідність запровадження у світі дії соціального аудиту як інструменту регулювання соціально-трудова відносин шляхом добровільного соціального діалогу всіх соціальних партнерів. Соціальний аудит у сучасних умовах господарювання - дієвий інструмент розв'язання багатьох проблем соціально-економічного розвитку суспільства. Соціальний аудит – явище доволі нове не тільки в Україні, але й за її межами, а тому недостатньо вивчене та описане в науковій літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій зарубіжних вчених, які розглядають теоретичні основи соціального аудиту, його види та механізми реалізації, слід зазначити Убера Ландье, Жака Інгалеса, Мартину де ля Корд, Ю. Попова, А. Шулуса [4], В. Мешкова [5] та ін. Однак основна увага зосереджена сконцентрована на аудиті системи управління людськими ресурсами. Дослідженню соціального аудиту в Україні присвячені праці М. Білухи, Ф. Бугинця, Ю. Галустян [2], О. Іщенко, О. Касперовича, Т. Калінеску [6]. Соціальний аудит – як механізм оптимізації розвитку соціальної сфери розглядають А. Андрущенко та С. Волков [1].

Разом з тим, недостатньо ґрунтовних досліджень щодо теоретичної сутності, розвитку, методів та методик системи соціального аудиту на Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Виходячи з визначених проблем – мета статті розглянути та проаналізувати теоретичну сутність, класифікацію та методи проведення, місце та роль соціального аудиту – як комплексного інституту обстеження соціальної сфери на Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дієвим інструментом розв'язання багатьох проблем соціально-економічного розвитку суспільства виступає саме соціальний аудит. Вибір таких методів управління не випадковий, а відбувається саме у час, коли сама категорія «соціальний розвиток» та об'єкт, на який вона спрямована, зазнають значних змін. Концептуальна система, за допомогою якої характеризується соціальний елемент розвитку, змінює, запозичує та пристосовує категоріальний апарат, який традиційно пов'язують з процесом управління, зокрема контролем та аудитом.

Соціальний аудит можна віднести до об'єктів міжнародно-правового регулювання, які включаються у сферу захисту прав і свобод людини, скільки однією з основних цілей аудиту є сприяння у запобіганні соціальних конфліктів, які, в першу чергу, відбуваються через порушення соціальних прав громадян. Соціальний аудит як комплексний інститут обстеження соціальної сфери не має конкретного закріплення в міжнародних актах.

У сфері регулювання соціального аудиту велике значення належить регіональним угодам у сфері прав і свобод людини, які укладаються в рамках європейських організацій – Ради Європи та Європейського союзу. До основоположних актів Ради Європи у цій галузі слід віднести Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р. та Європейську соціальну хартію 1961 р.

Саме на положення Європейської соціальної хартії слід орієнтуватися при обстеженні соціального середовища організації при проведенні соціального аудиту. Цією угодою до основних соціальних прав належать [3, с. 27]:

- право на соціальне забезпечення;
- право на соціальну та медичну допомогу;
- право на працю;
- право на об'єднання;
- право на укладання колективних договорів;
- право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист;
- право трудящих – мігрантів та їхніх сімей на захист і допомогу.

Однією з основних цілей Європейського союзу є сприяння «...досягненню високого рівня зайнятості і соціального захисту, рівноправності чоловіків і жінок ... підвищенню життєвого рівня і якості життя» [6, с. 364]. Нормативні правові акти ЄС, що видаються у формі регламентів, директив або рішень, регулюють багато питань щодо сфери дії та застосування соціального аудиту.

Сучасний соціальний аудит оцінює організацію і демонструє внесок у вирішення соціальних, економічних завдань; дозволяє зрозуміти, як діяльність організації відповідає суспільним цілям і цінностям. Подібно фінансовому аудиту, соціальний аудит є своєрідним інструментом менеджменту. Його сутність зводиться до діагностики причин виникнення соціальних проблем, різносторонньої оцінки важливості, терміновості і можливостей їх розв'язання, розробці конкретних рекомендацій щодо профілактики соціальної напруги в організації, удосконаленню управління персоналом. Тобто соціальний аудит являє собою аналіз факторів розбалансованості соціальних критеріїв та розроблення пропозицій щодо зниження їх впливу і подальшої нормалізації. Універсальність соціального аудиту обумовлюється його класифікацією.

За ознакою періодичності проведення соціальний аудит поділяється на:

- поточний (за розпорядженням);
- систематичний (через визначений інтервал часу);
- одноразовий.

За ознакою повноти аудит поділяється на:

- повний (по установі в цілому);
- локальний (по конкретним об'єктам);
- тематичний (по проблемним об'єктам).

За місцем та роллю в управлінні соціоекономічними процесами аудит поділяється на:

- внутрішній;
- зовнішній.

За функціональним змістом процедур аудит поділяється на:

- соціальний аудит відповідності;
- стратегічний соціальний аудит;
- соціальний аудит ефективності.

Залежно від виду соціального аудиту, рівня його проведення, повноти застосовуються різні методи. Методи соціального аудиту – це сукупність прийомів, підходів, способів аналізу і вивчення соціоекономічних процесів у їх динаміці і статичності. Характерними особливостями методів соціального аудиту є:

- використання системи соціоекономічних показників;
- вивчення причин зміни цих соціоекономічних показників;
- виявлення і вимірювання взаємозв'язку між ними [4, с. 435].

Розробка, конструювання будь-якої соціальної технології, зокрема соціального аудиту, складається з декількох етапів:

- теоретичного: визначення мети і об'єкту технологізації; розщеплення соціального об'єкту на складові і з'ясування соціальних зв'язків;
- методологічного: вибір методів і засобів отримання інформації, її обробки, аналізу,

принципів її трансформації в конкретні висновки і рекомендації;

- процедурного: організація практичної діяльності по розробці соціальних технологій.

Мета соціального аудиту – розкрити та вивчити причини стану соціо економічних показників, варіантів їх зміни у кращу або гіршу сторони; виявлення факторів, що впливають на їх динаміку.

Саме аналітичною роботою – процесом дослідження соціо економічного стану і основних результатів соціальної діяльності об'єкта (підприємства, галузі, регіону) розпочинається прийняття будь-яких стратегічних рішень у соціальному аудиті. Аналітична робота спрямована на оцінку соціо економічного стану і можливостей соціального об'єкта аудиту для визначення стратегічних цілей, ефективності прийнятих рішень.

Технологія проведення соціального аудиту передбачає органічне включення її в діючу систему управління на будь-якому рівні – чи то регіон, галузь, організація. Основними складовими системи управління є: стратегічне і поточне планування соціального розвитку; облік, контроль. Планування визначає зміст та напрямки соціальної діяльності об'єкта соціального аудиту; облік забезпечує збір, систематизацію та узагальнення даних, необхідних для управління соціальними процесами. Проведена в ході соціального аудиту аналітична робота передбачає первинну обробку соціо економічних даних, на основі яких можливо прийняти необхідні рішення.

Характер і природа об'єкту соціального аудиту обумовлюють його специфіку, використання тих чи інших методів. При проведенні соціального аудиту використовуються соціологічні методи дослідження. Методи збору інформації можна розділити на дві групи: кількісні і якісні.

Якісні методи ототожнюються з інтерпретаційними, оскільки за допомогою них можна отримати інформацію про мотиви поведінки людей та причини такої поведінки. Якісні методи використовують для отримання за допомогою спеціальних технологій так званої глибинної інформації. Дані якісних досліджень надаються у вигляді висловлювань, документів, інтелектуальних продуктів. Надійність результатів досягається достовірним описом виявлених випадків і думок. Якісні методи включають збір, аналіз та інтерпретацію даних шляхом спостереження. Основними методами є:

- фокус-група;
- глибинні інтерв'ю;
- експертні оцінки;
- спостереження;
- метод публіцистичного прогнозування.

Кількісні методи використовуються для вивчення об'єктивних, кількісно вимірюваних соціо економічних показників, що характеризують стан членів трудових колективів. Кількісні методи збору інформації відрізняються від якісних тим, що на підставі отриманих даних можливо будувати прогнози розвитку подій, говорити про соціальний розвиток, про соціальний портрет працівника. Дані дослідження надаються у вигляді статистичних розподілів, показників шкали, індексів.

До кількісних методів соціального аудиту належать:

- напівформалізовані інтерв'ю (поєднання формалізованого і вільного інтерв'ю);
- експертні інтерв'ю;
- фокус-групові дискусії;
- експеримент;
- бенчмаркінг;
- ассесмент-центр.

Розглянемо деякі з них.

Бенчмаркінг (Benchmarking, від англ. – точка відліку) – японська технологія знаходження кращої бізнес – практики з метою підвищення ефективності управління власною компанією. В соціальному аудиті бенчмаркінг – це порівняльний аналіз соціо економічних досягнень соціального аудиту з:

- результатами більш успішних конкурентів в своїй галузі, регіоні, країні ;
- з встановленими нормативами в своїй галузі, регіоні, країні ;
- з середньостатистичними показниками в галузі, регіоні, країні ;
- з мінімально чи максимально можливими досягненнями в цій галузі.

Тобто в залежності від цілей соціального аудиту, від того, що конкретно хотіли отримати за його результатами замовники, визначається вибір еталону для порівняння. Тому бенчмаркінг називають еталонним тестуванням. Суть цієї методики полягає в тому, щоб зрозуміти, за рахунок яких соціоекономічних показників досягається кращий кінцевий результат, які соціальні процеси у інших, об'єктів вибудовані краще, які соціальні процеси не досягли рівня, встановленого у відповідних нормативних документах об'єкта соціального аудиту. Систематизація бенчмаркінгової інформації інколи дозволяє знайти дуже прості (але не завжди очевидні на момент підготовки) рішення щодо підходу до забезпечення виконання соціоекономічних показників, які швидко приведуть до успіху всієї діяльності об'єкту соціального аудиту (зміна системи преміювання, складу колективу). Таким чином, можна стверджувати, що бенчмаркінг в соціальному аудиті – це технологія вивчення і застосування успішних комплексних бізнес-рішень в області соціоекономіки, які можуть застосовуватися на будь-якому рівні дослідження (організація, галузь, регіон).

Кількісні і якісні методи досліджень не варто протиставляти, так як вони взаємопов'язані і доповнюють один одного. Тільки при їх одночасному використанні в процесі проведення соціального аудиту можливе отримання достовірної інформації. Результати якісних досліджень можуть бути переведені в кількісну форму з допомогою, наприклад, такого кількісного методу, як контент-аналіз.

Цей метод – один з ефективних методів дослідження при проведенні соціального аудиту. Слово «контент» означає «вміст» документа. Щодо соціального аудиту контент-аналізом називається метод збирання кількісних даних стосовно досліджуваних соціоекономічних процесів соціального об'єкта аудиту, що містяться у відповідних документах. При цьому під документом розуміється нефінансова звітність і все написане згідно переліку питань соціального аудиту. Крім офіційних документів, контент-аналізу можуть підлягати газетні чи журнальні статті, оголошення, телевізійні виступи. Соціальний аудитор при використанні цього методу здатний виявити в документі те, що має важливий соціальний зміст і не помічається при його традиційному обстеженні. Контент-аналіз не виключає, а доповнює традиційний (змістовий) аналіз соціоекономічної документації, деталізуючи її складові.

Аналітична робота – це найбільш трудомісткий вид робіт соціальних аудиторів, яка являє собою набір застосовуваних аналітичних інструментів і методів до показників різних соціоекономічних документів для виявлення суттєвих зв'язків і характеристик і перетворення даних в інформацію. В результаті аналітичної роботи підвищується обґрунтованість висновків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, саме з допомогою системи соціального аудиту можна отримати інформацію про суспільні відносини в сфері соціоекономіки на всіх рівнях, в період інноваційних технологій об'єктивно оцінити їх стан чи то всередині організації, чи то у суспільстві в цілому. І, якщо, в законодавчому порядку, в Україні затвердити соціальний аудит як вид перевірок соціальної сфери організацій, то ця галузь країни вийде на більш високий рівень розвитку. Тому дослідження явища соціального аудиту має важливе значення для розв'язання багатьох проблем соціально-економічного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Волков, С. Соціальний аудит як механізм оптимізації управління розвитком соціальної сфери [Текст] / С. Волков, А. Андрющенко // Профспілки України. — 2008. — №4. — С. 10—13.
2. Балакірева, О. М. Соціально-відповідальний бізнес в Україні : поняття та основні

- чинники [Текст] / О. М. Балакірева, Ю. М. Галустян // Український соціум. — 2007. — № 5-6. — С. 14—27.
3. Петрик, О. А. Аудит : методологія і організація [Текст] : монографія. — К., 2003. — 260 с.
4. Социальный аудит [Текст] / Под редакцией д. е. н., проф. А. А. Шулуса; д. е. н., проф. Ю. Н. Попова. — М. : Издательский дом «АТиСО», 2008. — 524 с.
5. Мешков В.Р. Особенности российской модели социального аудита. Экспресс-серия [Текст] / В. Р. Мешков. — М. : Издательский дом «АТиСО», 2009. — С. 410—417.
6. Буряк, В. До питання про джерела права соціального забезпечення [Текст] / В.Буряк // Вісник львівського національного університету. Серія юридична. — № 38. — С. 362—369.

В статье рассматриваются вопросы социального аудита; его виды, место и роль в системе управления социальными процессами; указываются основные правовые акты, которые используются в процессе социального аудита; рассматриваются основные методы его проведения.

Ключевые слова: социальный аудит, социальная сфера, социальные права, виды социального аудита, социальная ответственность, социоэкономические показатели.

УДК 336.025

V.F. Deyneka, Deputy director,

I.A. Shavlo, Researcher

National University of State Tax Service of Ukraine

FEATURES OF TAX AND ACCOUNTING COSTS OF LABOR PROTECTION

Abstract. There was considered the underlying regulatory and legislative acts, which are associated with expenditure on labor protection. Also discussed features of reflection of operations, for providing employees with special clothes and shoes, personal protective equipment in financial accounting using tax law restrictions in determination of the object of taxation. Defined that special clothes, shoes and other personal protective equipment, which are given by employer and for employee, related with general expenses.

Analyzed the reflection of expenditure on labor protection in financial accounting based on groups of assets they are attributed to. Taking into consideration the accounting policy of enterprise, were shown on what accounts these assets are accounted.

Also considered the example of reflection of expenditure on providing the employees with special clothes, shoes and food in financial and tax accounting.

For harmonization of fiscal and financial accounting was defined the influence of the state on accounting policy.

Keywords: accounting policy, financial accounting, fiscal accounting, expenditure of double submission, labor protection.

В. Ф. Дейнека, заступник директора,

І. А. Шавло, науковий співробітник

Науково-дослідний інститут фінансового права

Національний університет ДПС України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ В ПОДАТКОВОМУ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ВИТРАТ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Розглянуто основні нормативні та законодавчі акти, пов'язані з визнанням витрат на охорону праці. Розкрито питання відображення в бухгалтерському обліку операцій щодо забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям, засобами індивідуального захисту з урахуванням особливих умов (обмежень) податкового законодавства при визначенні об'єкта оподаткування. Розглянуто приклад віднесення витрат на забезпечення найманих працівників юридичної особи спецодягом, взуттям, форменим одягом та спеціальним харчуванням за даними бухгалтерського та податкового обліку.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, податковий облік, витрати подвійного підпорядкування, охорона праці.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Останнім часом науковцями та практиками все більше уваги приділяється питанням обліку витрат, які мають подвійне призначення і частково